

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ
Господара Вучића 50, Београд
Број: 445/1
Датум: 13.06.2006.

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

Одлуком Наставно-научног већа Факултета изабран сам за рецензента монографије под насловом *Античка Атина као друштво учења*, аутора доц. др Жељка Бралића.

Након упознавања са текстом монографије под поменутиим насловом, достављам ННВ Факултета безбедности следећу оцену.

РЕЦЕНЗИЈА

Рукопис *Античка Атина као друштво учења* аутора доц. др Жељка Бралића достављен ми је у обиму од 228 страница густо куцаног текста, а од тога 214 страница основног текста и 14 страница које заузима списак коришћене литературе (258 јединица). Основни текст је опремљен већим бројем илустрација – сликовних прилога који функционално допуњавају и обогаћују текстуални садржај (претежно се ради о одабраним призорима из античке атинске ликовне и примењене уметности, а који приказују сцене везане за васпитну и образовну тематику).

Текст је подељен у девет целина – основних поглавља.

У уводном поглављу аутор даје основне одреднице и објашњења везана за дуготрајно историјско-андрагошко и историјско-педагошко истраживање на којем се монографија темељи. Наводи и неке најзначајније примере ранијих истраживања у истој области, као и извесне недостатке појединих истраживања, што све води до закључка о пуној научној оправданости овог и сличних истраживања у оквиру савремених наука о васпитању и образовању. Аутор уз то наводи и објашњава основне методолошке карактеристике историјско-андрагошких (и историјско-педагошких) истраживања уопште, као и најважније особености сопственог истраживања.

У другом поглављу (*Античка Атина – историјски и друштвени оквир*) приказани су најзначајнији историјски догађаји истраживаног периода – тзв. *класичног доба* којим се аутор нарочито бавио, тако да је читалац у стању да стекне јасну слику историјског, државно-политичког и социјалног окружења у којем настаје и развија се специфична и високо развијена просвета античке Атине. Приказ и сагледавање овог оквира догађања неопходно је за истинско разумевање било којег елемента

развијене атинске културе, па тако и просвете која се развија у Атини класичног доба.

Треће, са разлогом најобимније поглавље (*Зрело доба атинске просвете*) бави се приказом и анализом атинског *васпитно-образовног система* који је, имплицитно или експлицитно, обухватао све узрасте атинских грађана (мушкога пола), од предшколског васпитања, преко елементарних школа (школа граматиста, школа китариста, палестра), до гимназија и до ефебије, а потом и до разноликог образовања млађих и старијих одраслих грађана. Овако приказан и анализиран, атински васпитно-образовни систем оправдано се може сматрати, како и аутор на више места наводи, једним веома раним али значајним и поучним примером система заснованог на (имплицитно подразумеваном и захтеваном) доживотном учењу.

Четврто поглавље (*Софистика као културна и просветна револуција*) садржи приказ и оцену о великом и значајном доприносу софистичких учитеља (нарочито ранијих, великих и најзначајнијих софиста) заснивању и развоју образовања вишег и високог нивоа. Софисти у приказаном периоду заиста успешно и у значајној мери задовољавају образовне потребе (углавном млађих, али у сваком случају одраслих) атинских грађана. Те новонастале образовне потребе, које се темеље на постојећим друштвеним условима и специфичним социјалним, политичким, културним и другим околностима, нису се могле задовољавати у постојећим образовним институцијама, и софисти су својим слушаоцима и васпитаницима зато нудили управо она знања и вештине које су многи грађани сматрали најбитнијим за друштвени, па и политички успех – беседничко образовање у првом реду, али и читав низ различитих образовних садржаја високог нивоа (граматика, књижевност, математика, метафизика, логика, етика, естетика, историја, итд.). Аутор, након анализе доприноса софистике развоју просвете и образованости у античком добу, приказује и анализира и појединачне софисте и њихове специфичности у васпитачко-наставничком, методичком и садржајном смислу. Значајно је да аутор, осим најзначајнијих и релативно добро познатих софиста (Протагора, Горгија, Продик, Хипија), приказује и допринос који су просвети (па и културни, науци и филозофији) свога времена дали и (такође значајни, а мање познати) Алкидамант, Антифонт, и други.

У поглављу о Сократу, уз основни приказ Сократових филозофских и етичких учења, дата је и анализа његове васпитно-образовне, васпитачко-учитељске, педагошко-андрагошке праксе због које се овај значајан, велики филозоф класичне антике може сматрати и *највећим васпитачем у историји европске културе* (W. Јаегер), првом *личношћу* старог света (Ђ. Шушњић). Сократ је, дакле, како аутор тврди, *човек рођен за паидеју* (стр. 128). Нарочито је значајна анализирана веза између Сократовог етичког учења и његове васпитне праксе, јер се управо у етици и у моралу налази срж сократског поучавања, а такође и дубља суштина свеукупног циља васпитања у античкој Атини. Јер, како аутор објашњава и доказује, циљ васпитања код старих Атињана није толико у добро познатом појму *калокагатије* (хармонијска целина *Лепог* и

Доброг), колико у *изградњи карактера* (character building), а то и у класичном добу има првенствено морално-етички садржај и суштину.

Шесто поглавље (*Исократ – беседник и учитељ*) даје нам прилику да упознамо једног веома значајног, али сасвим недовољно познатог и анализираног васпитно-образовног теоретичара и практичара класичне Атине – беседничког учитеља Исократа. Исократ је значајан и због свог обимног (и углавном сачуваног, мада недовољно изученог) књижевног дела у којем се, у форми различитих писаних реторичких састава, бави најразличитијим проблемима доба у којем је живео, укључујући и васпитно-образовне теме, врсте и начине поучавања, анализе и критике софистичког поучавања, питање образовних садржаја у различитим врстама наставе, итд. Овај значајан беседник и писац, који се сам бави реториком као књижевном врстом а не као беседничком праксом, био је оснивач успешне и цењене беседничке *школе* високог нивоа, школе која је сасвим сигурно основана пре Платонове *Академије*, мада се у бројним изворима *Академија* (неоправдано) наводи као *први* историјски потврђени пример институционализованог високошколског образовања.

Поглавље о Платону даје нам анализу великог филозофа у донекле непознатом светлу, као човека који је свој велики идеал *софократије* – спој политичке моћи и филозофског ума – покушавао да оствари на најразличитије начине. Као васпитач, учитељ-практичар, велики филозоф покушава да неке од владара које је имао прилике да сретне (Дионисија Старијег и Дионисија Млађег) васпита или *преваспита* и да их тиме учини мудрим и достојним политичке власти коју су поседовали. Са друге стране, у Академији Платон покушава да васпита и образује генерације потенцијалних или будућих мудрих владара-политичара-филозофа који ће бити у стању да освоје политичку моћ и да потом владарски положај искористе у складу са Платоновим идејама – стварајући ваљано уређену, са филозофском мудрошћу усаглашену државу – *калиполис*. И најзад, не успевајући да у стварним и конкретним околностима и условима оствари свој идеал, Платон ствара *утопију* – у својим књигама приказује, анализира и образлаже слику савршено уређеног друштва које, између осталог (или чак пре свега), почива на строго уређеном и регулисаном васпитно-образовном систему и процесу. Платонова порука је у том погледу јасна и снажна – од васпитања у највећој мери зависи облик и карактер, па и сам опстанак сваке друштвене заједнице.

Аристотела нам аутор представља такође као филозофа и научника, али нарочито као значајног практичара и теоретичара васпитања и образовања. Учитељ и наставник Аристотел представљен је као васпитач младог принца Александра Македонског, а такође и као оснивач, управитељ и наставник Ликеја, високе образовне и научне институције која је суштински значајна за историју васпитања, као и за историју научне мисли. Аутор оцењује да је Аристотелов значај и оригиналност управо и пре свега у повезивању *научног истраживања* и *високошколске наставе*, тако да њега можемо сматрати једним од најзначајнијих родоначелника овога јединства које чини основни темељ свих научно-наставних, универзитетских институција, од прапочетака па све до нашег доба.

Најзад, у закључном поглављу аутор показује и доказује да се античка Атина и њена *paideia* могу сматрати једним особеним и значајним раним примером специфичног, античког *друштва учења* које се ослања на захтев за *доживотним учењем* (што се иначе често сматра ексклузивним обележјем модерног друштва и модерног времена). Тако се показује да се ови значајни појмови (настали првенствено у круговима андрагошких теоретичара, у другој половини XX века) могу успешно користити и за анализу временски чак и веома удаљених друштава – само уколико се схвате флексибилно и уколико се дефинишу полазећи од заиста суштинских карактеристика које нису везане за специфично модерне и/или постмодерне феномене и садржаје. У теоријској анализи појма *друштво учења* аутор налази довољно аргумената за поменути закључак, полазећи од идеја и концепција неких од значајних теоретичара који су овај појам промовисали и анализирали (Hutchins, Ranson, Edwards, Savićević, Faure, Husén, Mark Smith, и др.).

У коначној оцени наглашавам да сам, уз текст монографије *Античка Атина као друштво учења* др Ж. Бралића, анализирао и програм студијског курса наставног предмета *Теорија и организација образовања* који се изучава на IV години дипломских студија Факултета безбедности. Упоредивањем садржаја поменуте монографије и наставног програма закључио сам да се монографија може са успехом користити за савлађивање већег броја целина и области, студијских тема и наставних јединица које су обухваћене програмом студијског курса *Теорија и организација образовања* (васпитање као друштвена делатност, међузависност васпитања и друштва, друштвене детерминанте васпитања, циљ и задаци васпитања, историја васпитања, међузависност и задаци умног, естетског, моралног, телесног и радног васпитања, васпитно-образовни систем, настанак и примери из историје образовања одраслих, учење у одраслом добу, зрелост и одраслост, доживотно образовање и доживотно учење, самообразовање, образовне потребе, примери реализације образовног рада са одраслима, образовни садржаји, наставне методе, принципи, средства, организациони облици наставе и образовања, наставник и учесник образовања, итд.).

У складу са наведеним оценама, сматрам да се монографија *Античка Атина као друштво учења* аутора доц. др Желька Бралића може препоручити као део наставне литературе за студијски курс *Теорија и организација образовања* на IV години студија Факултета безбедности Универзитета у Београду.

У Београду, 20. маја 2006. године

РЕЦЕНЗЕНТ

Проф. др Владимир Цветковић

